تحلیل محمدرضا تاجیک از فضای انتخابات ریاست‌جمهوری:

گناه بزرگ بر گردن کسانی است که در هنگامه‌های تغییر تاریخی غایب‌اند

شرق: محمدرضا تاجیک، استاد علوم سیاسی دانشگاه بهشتی و متخصص گفتمان سیاسی، در گفت‌وگو با «شرق» از فقدان گفتمان‌های سیاسی در تبلیغات انتخابات گفت و این اتفاق را آسیب‌شناسی کرد.

با وجود حضور اصولگرایان در انتخابات، ردی از گفتمان اصولگرایی در تبلیغات دیده نمی‌شود، به نظر شما اصولگرایی به چه سمتی در حال حرکت است و تبعات شعارها و رویکرد فعلی آنها چه خواهد بود؟

انتخابات اخیر از یک منظر عرصه فقدان گفتمان‌هاست. نه‌تنها در فرایند انتخابات کنونی ما گفتمان خاصی شکل نمی‌گیرد، بلکه حتی ارزش‌افزوده گفتمانی- مفهومی هم به وجود نمی‌آید. این حرف درباره تمامی طرف‌های انتخاباتی صدق می‌کند. ما شاهد غیبت کامل مفاهیم نو، ایده‌های نو و گفتمان‌های به‌روزشده هستیم. سطح چالش و مصاف از مصاف گفتمان‌ها و ایده‌ها تقلیل پیدا کرده است به امر واقعی و سطح مواردی که در زندگی روزمره مردم معنای واقعی‌تری داشته باشد. بنابراین شاید بتوان گفت در این دوران، فقدان گفتمانی بیشتری از ادوار گذشته مشاهده می‌شود.

پیامد فقدان گفتمان‌ها و تقلیل آن مصاف‌ها به امور ملموس و دم‌دستی چیست؟

نوعی تقلیل‌گرایی در این فضا می‌بینم؛ به هر حال شکوفایی و بالندگی مصاف‌ها و چالش‌های انتخاباتی ما در دو چیز است؛ یک در اینکه کدام گروه می‌تواند گفتمان هژمونیکی را وارد چالش انتخاباتی کند. دوم اینکه چه گروهی می‌تواند برنامه منسجمی ناظر بر اکنون و فردای جامعه داشته باشد. هر دو مورد در این دوره از انتخابات غیبت داشتند. اگر سطح چالش‌ها و رقابت‌های انتخاباتی به سطح مسائل بسیار پوپولیستی تقلیل یابد، هرکسی می‌تواند افکار عمومی را بر اثر محرک‌های لحظه‌ای و رادیکال تهییج کند و این باعث فقر فرهنگی و گفتمانی و فقر فرهنگ سیاسی در جامعه ما خواهد شد. باید سعی کنیم عرصه انتخابات همواره عرصه چالش ایده‌ها و گفتمان‌ها باشد؛ در غیبت ایده‌ها آنچه به وجود می‌آید «کوفتمان» است نه گفتمان.

خود شما خیلی پیگیر تئوریزه‌کردن اصلاحات هستید، آیا رغبتی برای این کار در جامعه می‌بینید؟

فکر می‌کنم نسل جوان ما نیاز دارد با گفتمانی آشنا شود که این گفتمان به پرسش‌های روز و زمانه آنها پاسخ دهد و روح زمانه او باشد؛ یعنی بتواند برای او دری را بگشاید و راه و افقی را به او نشان دهد. ما نمی‌توانیم گفتمان‌ها را به یک مقطع تاریخی قفل کنیم. تاریخ مثل رود روان است و مقتضیات آن و شرایط عوض می‌شود. گفتمانی می‌تواند مانا و پویا باشد و هژمونیک شود که بتواند مقتضیات زمانه را درک و درون خود لحاظ کند. خود را به‌روز کند و به خود تکمله و متمم بزند. در را برای هوا و مفاهیم تازه بگشاید. طبیعی است ما هم در فضای اصلاح‌طلبی کاملا نیازمند این هستیم که بتوانیم این شرایط را تمهید کنیم و من هم به دنبال این هستم که مانیفست نواصلاح‌طلبی را امسال بیرون بدهم.

آیا گفتمان اصولگرایی کشش تغییرات لازم را برای تبدیل‌شدن به گفتمانی که پاسخ‌گوی نیازهای جوانان باشد، دارد؟

متأسفانه در فضای اصولگرایی یک نوع تصلب، انسداد و انجماد گفتمانی مشاهده می‌شود. گشودن در و روزنه در گفتمان اصولگرایی خیلی سنگین و سخت است. به نظر می‌رسد اصولگرایان بر این باورند که گفتمان آنها در یک هاله قدسی قرار دارد و نباید به امر تازه‌ای آلوده شود و هر قدر این گفتمان اصیل‌تر باقی بماند، می‌تواند با آموزه‌ها و باورهای آنها همخوانی بیشتری داشته باشد. علت اینکه گفتمان اصولگرایی نمی‌تواند با نسل جدید رابطه جدی برقرار کند، این است که کمتر اجازه داده شده به ساحت مقدس این گفتمان نزدیک شد و دری را گشود و اجازه هوای تازه داد.

در این فقدان گفتمان چگونه باید فضای سیاسی ایران را صورت‌بندی کرد، آیا جناح‌بندی اصلاح‌طلب و اصولگرا هنوز کشش توصیف فضا را دارد؟

ببینید، بستگی به شرایط دارد. دوانگاری‌هایی که ما استفاده می‌کنیم، به شرایط بستگی دارد. مثلا دوانگاری متضادی که در عرصه انتخابات کنونی مطرح شده با دوانگاری اصلاح‌طلبی و اصولگرایی بسیار متفاوت است؛ از طرفی دوانگاری چهاردرصدی- ۹۶درصدی، یعنی همان فقیر و غنی و از طرف دیگر دوانگاری بین دولت صلح‌ساز و دولت جنگ‌ساز. دوانگاری‌های متعددی وجود دارد که طرفین دارند به شکلی با آن بازی می‌کنند. هر طرف به دنبال تشدید دوانگاری و به‌وجودآوردن فضای آنتاگونیستی به منظور تحریک مخاطبان خود است.

باید هوشیار باشیم، طرفین باید هوشیار باشند؛ وقتی از دوانگاری متضاد استفاده می‌کنید، ممکن است به یک نوع منطق ایدئولوژیک ارتدکسی بغلتد. یعنی یک «ما» می‌سازی و یک «آنها»، یک «سفید» می‌سازی و یک «سیاه»، یک «حق» می‌سازی و یک «باطل»، این دوانگاری‌ها مستعد تولید توتالیتاریسم و استبداد است. فضای واقعی جماعت‌های انسانی خاکستری است نه سیاه و سفید. وقتی از این دوانگاری‌ها استفاده می‌کنی باید مواظب باشی که منطق ایدئولوژی ارتدکسی را که توتالیتاریسم و استبدادش دامن‌گیر خودت هم می‌شود، بازتولید نکنی. بنابراین با وجود اینکه بعضا گروه‌ها نیازمند ایجاد دوانگاری هستند تا در پس و پشت آن بتوانند مخاطبان خود را تهییج کنند، باید بدانند که این کار از طرف دیگر می‌تواند سوزاننده باشد و دامن‌گیر خود آنها هم بشود.

باید دوانگاری‌ها را در سطح فکری و گفتمانی ایجاد کنیم و نباید آنها را تقلیل دهیم به مسائل خرد. دوانگاری ایجاد کنیم بین اینکه دقایق گفتمانی این فرد به چه چیز دلالت دارد و آن گفتمان به چه دلالت دارد و هر کدام چه فضایی را ترسیم می‌کند. در انتخابات اخیر دیدیم کسانی که از دوانگاری‌های آنتاگونیستی استفاده می‌کردند خود در ورطه و چنبره همان دوانگاری گرفتار آمدند.

عکس: رئوفه رستمی، شرق

امروز برخی با فرض بر اینکه رأی آنها بی‌تأثیر است از ورود به انتخابات ناامید شده‌اند. برای حضور آنها در انتخابات چه کاری باید انجام داد؟

گناه بزرگ بر گردن کسانی است که در هنگامه‌های تغییر تاریخی غایب‌اند. اینها با انفعال خود آینده را انشا می‌کنند. اگر وارد صحنه می‌شدند میان گزینه‌ها انتخاب می‌کردند، اما با انفعال منجر شدند گزینه نامناسب‌تر فضای بیشتری پیدا کنند.

آنها فکر می‌کنند با انفعال خود سهمی در آینده ندارند درحالی‌که سهم عظیم از آنِ آنهاست. باید در یک مقطع تاریخی وارد عرصه شد و از حق رأی استفاده کرد. باید آگاهانه گزینه مطلوب را انتخاب کرد. شاید این گزینه مطلوب در نهایت آرزوی افراد نباشد. هیچ‌کس نباید فکر کند شاهزاده‌ای با اسب سفید می‌آید و با دَم مسیحایی بر همه چیز می‌دمد. وقتی وارد آب می‌شوید خیس می‌شوید. کسی که وارد سیاست شده بعضا لغزیده است. در نتیجه باید در مجموع بررسی کرد و دید چه کسی می‌تواند یک گام به جلو باشد نه دو گام به عقب. باید با کارتی که در دستتان دارید بازی کنید؛ شاید این کارت‌ها کارت‌هایی که در خیال می‌پرورانید، نباشد. گاهی ما آرزوهایمان را واقعی می‌پنداریم و به حاشیه می‌رویم و تاریخ منتظر ما نمی‌ماند. عده قلیلی که وارد صحنه شدند اراده خود را به ما تحمیل می‌کنند. این آینده‌ای که در تاریخ رخ می‌دهد بر همه تحمیل می‌شود و آینده این منفعل‌ها هم هست.

طرف مقابل هم حتما به آینده فکر کرده است. مهم نیست ما بارها زمین بخوریم، مهم این است که به پیروزی خود ایمان داشته باشیم و تا زمانی که شکست نخوریم یاد نمی‌گیریم چطور باید شکست دهیم. تنها گروه‌هایی که بارها طعم شکست را چشیده‌اند یاد می‌گیرند چطور باید پیروز شوند. جناح مقابل هم دارد تمهید می‌کند.

فضای انتخابات دوقطبی را چگونه تحلیل می‌کنید؟

طبیعت انتخابات‌های ما اساسا دوقطبی است. تکثر کاندیداها به معنی خروج از دوقطبی نیست. در نهایت در بازی همیشه شما دو نفر دارید. شاید در صحنه تئاتر چندین بازیگر داشته باشید، اما دو فرد هستند که فضای انتخابات را در بیان و زبان به سمت دوقطبی آنتاگونیستی می‌کشانند؛ چون در فضای رادیکال‌شده اینها می‌توانند مخاطب خود را بیشتر کنند. سال، سال خروس است. هم بسیاری در جامعه و هم بسیاری در فضای سیاسی جنگ خروس‌ها را می‌طلبند. از اینکه دو خروس با هم گفتمان کنند حوصله‌ها سر می‌رود.

شکاف میان این دوقطبی امروز به سمت غنی و فقیر رفته است. ما پکیجی از شکاف‌ها را می‌بینیم. شاید بتوان گفت مصاف این انتخابات همین دوانگاری‌های متفاوت بود. این فضا را به پیرامون بکشانید. تا وقتی مرکزنشین هستید و زبان و بیان شما مرکزنشینی است هیچ اتفاقی نمی‌افتد. اگر فردا شکستی باشد سهم خودتان را باید بپذیرید. بدانید فعالیت‌تان را از جغرافیایی آغاز کردید که این جغرافیا فریب بزرگی بود. از صفر تا صفر بود. در فرصت اندک باقی‌مانده باید نیروها بسیج شوند و حرکت و شیوه بیان خود را برای جلب پیرامون استفاده کنند.

توضیحات معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری درباره سند ۲۰۳۰

ایسنا: معاون حقوقی رئیس‌جمهور توضیحاتی درخصوص سند ۲۰۳۰ ارائه کرد. در این توضیح آمده است: جامعه اسلامی، به حق نگران نقض حدود و ضوابط شرعی در امر آموزش است، شایعات پیرامون سند ۲۰۳۰ و گمانه‌زنی‌ها درباره مفاد آن که متأسفانه گاهی با اهداف غیراخلاقی انتخاباتی هم صورت می‌گیرد، سبب تشویش برخی از هم‌وطنان شده است؛ بنابراین بر خود لازم دیدم صرف نظر از محتوا و مفاد سند مذکور که در نوشتار دیگری به تبیین آن بپردازم، نکاتی چند به منظور رفع نگرانی ملت اخلاق‌مدار و باغیرت ایران عزیز به عرض برسانم. در ادامه این توضیح آمده است: سند ۲۰۳۰، یک برنامه کاری است، طبق قواعد حقوق بین‌الملل، برنامه کاری، سندی است که حاوی هیچ تعهد حقوقی برای دولت‌ها نیست. این سند و مانند آن در حقیقت یک توصیه‌نامه است. سند ۲۰۳۰، معاهده محسوب نمی‌شود؛ بنابراین نیازی به امضای دولت‌ها و در نتیجه تصویب مجالس قانون‌گذاری (رعایت اصل ۷۷ قانون اساسی) ندارد.

از آنجا که سند ۲۰۳۰، معاهده نبوده و الزام‌آور محسوب نمی‌شود، هیچ‌یک از کشورهای اسلامی نسبت به موارد احتمالی مغایرت آن با شرح، اعلام تحفظ نکرده‌اند. درعین‌حال، تنها جمهوری اسلامی ایران در چهار نوبت، نسبت به مواردی که احتمالا مغایر با شرع و فرهنگ اسلامی و ایرانی باشد، اعلام تحفظ کرده است؛ بنابراین هیچ‌یک از اهداف سند ۲۰۳۰ که در تعارض با موازین شرعی باشد، شامل حال جمهوری اسلامی نمی‌شود. متن فارسی و انگلیسی اعلام تحفظ که در دبیرخانه یونسکو رسما به ثبت رسیده است و هم‌اکنون در سایت آن سازمان قابل مشاهده است، در پایان این یادداشت ذکر می‌شود. در ادامه این توضیح آمده است: جمهوری اسلامی ایران از بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون معاهدات و کنوانسیون‌های متعددی را امضا کرده که حاوی موارد مغایر با شرع یا قوانین موضوعه بوده است. درعین‌حال با اعلام تحفظ، عدم تعهد خود را نسبت به موارد مغایر با شرع رسما به ثبت رسانده و با تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای محترم نگهبان به آنها ملحق شده است. این کنوانسیون‌ها که جنبه الزام‌آور دارند، به استناد ماده ۹ قانون مدنی ایران، جزء قوانین رسمی کشور محسوب می‌شوند. از آن جمله می‌توان به کنوانسیون حقوق کودک مصوب اسفند ۱۳۷۲ مجلس شورای اسلامی اشاره کرد. متن اعلام تحفظ در کنوانسیون کودک، عینا متن اعلام تحفظ در سند ۲۰۳۰ است، با این تفاوت که سند ۲۰۳۰ اساسا الزام‌آور نیست و برخلاف کنوانسیون‌های پیش‌گفته، قانون جمهوری اسلامی محسوب نمی‌شوند. با وجود الزام‌آورنبودن سند و اعلام تحفظ، به منظور بازبینی بیشتر سند، جناب آقای دکتر جهانگیری، معاون‌اول رئیس محترم جمهور، در بخش‌نامه مورخ ۱۰ اردیبهشت ۱۳۹۶ دستور توقف هرگونه اقدام در کارگروه مربوط به سند را صادر کرده‌اند.

ادامه از صفحه ۷

ایرانیان خارج از کشور چگونه رأی می‌دهند

ژاپن

برای شرکت ایرانیان مقیم ژاپن در انتخابات ریاست‌جمهوری سه شعبه رأی در این کشور اعلام شد. به گزارش ایسنا، سفارت کشورمان در ژاپن اعلام کرد هم‌وطنان مقیم این کشور برای شرکت در انتخابات می‌توانند به شعب اخذ رأی در شهرهای توکیو، اوساکا و ناگویا مراجعه کنند. نشانی شعب و ساعت اخذ رأی در این مراکز به شرح زیر است:حوزه شماره ۱ شهر توکیو - بخش کنسولی سفارت جمهوری اسلامی ایران از ساعت ۸ الی ۱۹، حوزه شماره ۲ شهر اوساکا از ساعت ۱۰ الی ۱۳ و حوزه شماره ۳ شهر ناگویا از ساعت ۱۵ الی ۱۸.

استرالیا

سفارت کشورمان در کانبرا مکان‌های استقرار شعب اخذ رأی انتخابات ریاست‌جمهوری را در شهرهای آدلاید، بریزبن، پرث، سیدنی، کانبرا و ملبورن به شرح زیر اعلام کرده است: علاوه بر استقرار صندوق اخذ رأی در محل سفارت در شهر کانبرا، استقرار پنج صندوق اخذ رأی دیگر در مراکز ایالات استرالیا (آدلاید، بریزبن، پرث، سیدنی و ملبورن) پیش‌بینی شده است.

آدلاید: Marion ۷۰ ,The Salvation Army St, Unley SA ۵۰۶۱/ بریزبن: BEMAC, Level ۱, Main St, ۱۰۲ ,Queensland Multicultural Centre Kangaroo Point, QLD ۴۱۶۹ /پرث: Victoria Park RSL, Fred Bell Parade, Hill view Terrace, St James, WA ۶۱۰۲ /سیدنی: Parra Villa Function Campbell Street, Parramatta, NSW ۴۲ ,Lounge ۲۱۵۰/ کانبرا: Culgoa Cir- ۲۵ ,Embassy of Iran cuit, O'Malley, ACT ۲۶۰۶ / ملبورن: Doncaster Rd, ۳۱۰۸ Doncaster, Victoria ۶۸۷

مالزی

مرضیه افخم، سفیر جمهوری اسلامی ایران در مالزی، اعلام کرد دوازدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری با استقرار شش صندوق رأی در سه شهر مالزی برگزار می‌شود. صندوق‌های اخذ رأی در شهرهای کوالالامپور، جوهور و پیننگ مستقر و اقدام به اخذ رأی انتخابات ریاست‌جمهوری از ایرانیان مقیم می‌کنند. چهار صندوق اخذ رأی برای ایرانیان مقیم شهر کوالالامپور، پایتخت مالزی، در نظر گرفته شده است و در شهرهای جوهور و پیننگ نیز هر کدام یک صندوق اخذ رأی اقدام به جمع‌آوری آرای ایرانیان مقیم خواهد کرد.

نگاه بیرون

بازتاب انتخابات در رسانه‌های خارجی

UPI

انتخابات ایران، رقابتی میان ۲ نامزد

پس از کناره‌گیری معاون رئیس‌جمهوری ایران و همچنین شهردار تهران از رقابت‌های انتخاباتی، انتخابات پیش‌رو در ایران به رقابت میان دو نامزد تبدیل شده است. اسحاق جهانگیری، معاون رئیس‌جمهوری ایران و یکی از نامزدهای انتخابات ریاست‌جمهوری این کشور، در حالی از رقابت‌های انتخاباتی کنار کشید که در زمان کناره‌گیری از حسن روحانی حمایت کرد. پیش از این، محمدباقر قالیباف، شهردار تهران نیز از انتخابات به نفع ابراهیم رئیسی، روحانی محافظه‌کار (اصولگرا)، کنار کشیده بود. رئیسی و قالیباف روز سه‌شنبه در گردهمایی در تهران حضور یافتند. رقابت‌های انتخاباتی در حالی به اوج خود رسیده است که مردم ایران روز جمعه در انتخاباتی پای صندوق‌های رأی‌گیری می‌روند که انتظار می‌رود رقابت فشرده‌ای باشد. حسن روحانی با چالش دست‌یافتن به بیش از ۵۰ درصد آرا برای پیروزی در دور اول انتخابات روبه‌رو است.

CNBC

تجار نفتی بر انتخابات ایران تمرکز کرده‌اند

میلیون‌ها ایرانی روز جمعه پای صندوق‌های رأی می‌روند تا رئیس‌جمهوری جدیدشان را در جریان انتخاباتی انتخاب کنند که از طرف تجار نفتی به‌دلیل تأثیر آن بر توافق هسته‌ای و عرضه نفت، به دقت زیر نظر قرار دارد. ایران از زمان انعقاد توافق هسته‌ای در سال ۲۰۱۵، توانسته عرضه نفت به بازار را به بیش از دو برابر افزایش دهد. این حجم از صادرات، در صورت تضعیف توافق هسته‌ای یا کنارگذاشتن آن در دوره رئیس‌جمهوری جدید ایران، ممکن است در معرض خطر قرار گیرد. درحال‌حاضر، همه نامزدهای انتخاباتی از جمله حسن روحانی و ابراهیم رئیسی وعده داده‌اند پای برجام می‌مانند. با وجود این، هلیما کرافت، رئیس بخش راهبرد کالا در بانک آربی‌سی، گفت نمی‌توان به تعهد نامزدها در عمل اطمینان کرد. او درباره احتمال حمایت از سیاست‌های تحریک‌آمیز هشدار داد و گفت می‌تواند توافق را به خطر بیندازد. چنانچه نامزد پیروز تصمیم بگیرد به موضوعاتی اولویت دهد که شرکای طرف توافق هسته‌ای را تحریک می‌کند یا اینکه اعلام کند مزایای اقتصادی برجام برای ادامه آن به نحو کنونی کافی نیست، در آن صورت این خطر بزرگ وجود دارد که دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری آمریکا، از توافق عقب‌نشینی کند. رئیس‌جمهوری آمریکا هر ۹۰ روز یک بار باید به کنگره اطمینان دهد، ایران به برجام پایبند است تا اینکه زمینه ادامه مستثناشدن تهران از تحریم‌های اقتصادی فراهم شود. ترامپ در کارزار انتخاباتی آمریکا در سال ۲۰۱۶، بی‌میلی خود به توافق هسته‌ای را نشان داد. هرچند لفاظی‌های ترامپ درباره این توافق خاص ملایم‌تر شده، او موضع خود درباره موضوعات غیرهسته‌ای با ایران را سخت‌تر کرده و برنامه بررسی سیاست‌های دولت ایران را آغاز کرده است. سیاست قبول مخاطره و ظرفیت آن برای بی‌ثبات‌کردن معافیت از تحریم‌ها که به روابط بین ترامپ و همتای ایرانی‌اش پس از انتخابات بستگی دارد، تجار نفتی را تا حد زیادی به هیجان آورده است.

Il Sole 24 ORE

این هفته سرنوشت خاورمیانه رقم می‌خورد

این هفته، هفته‌ای است که در آن، درباره سرنوشت خاورمیانه تصمیم‌گیری می‌شود. کمپین تبلیغاتی انتخابات ریاست‌جمهوری روز جمعه در ایران، شعله‌ور شده است و این موضوع مرکزیِ سفر دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، به عربستان و تل‌آویو خواهد بود. با کناره‌گیری محمدباقر قالیباف، شهردار تهران، از رقابت‌های انتخاباتی و دعوت از حامیان خود برای رأی‌دادن به ابراهیم رئیسی، صف‌آرایی علیه رئیس‌جمهور اعتدال‌گرای کنونی که مورد حمایت رئیس دولت اصلاحات است، متمرکزتر شد. این دو کاندیدا (روحانی و رئیسی) هر دو معمم هستند با اینکه روشن است روحانی معرف اصلاح‌طلبان و طرفداران گفت‌وگو است، درحالی‌که رئیسی مورد حمایت جناح اصولگراست. ترامپ داور این انتخابات نیست، بلکه یک رأی‌دهنده بزرگ است که تصمیم گرفت با هدف تأیید نقش آمریکا در خاورمیانه، روز برگزاری انتخابات در ایران به ریاض سفر کند تا یک محور اتحاد میان دولت‌های عربی و رژیم اسرائیل برای محدودکردن آنچه رقیب و خطر اصلی می‌داند، تشکیل دهد. با وجود وعده‌های انتخاباتی، ترامپ هنوز از توافق هسته‌ای شکایت نکرده است، چراکه می‌داند در این صورت نسبت به سایر امضاکنندگان این توافق، منزوی می‌ماند. آمریکا باید تصمیم بگیرد که آیا قصد مقابله با نفوذ ایران در منطقه را آن‌طوری‌که متحدانش می‌خواهند از طریق اعمال تحریم‌های جدید دارد یا اینکه می‌خواهد روند توافق هسته‌ای را که در سال ۲۰۱۵ امضا شد، بپذیرد.

منبع: ایرنا

politics@sharghdaily.ir